

Tässä kohtaa teksti ja Pöyliön tulkinnat ovat osin vaikeita hahmottaa. Tätä paikataan kuitenkin hyvin luvun loppupuolella, jossa tuloksia reflektoidaan. Kaiken kaikkiaan väitöskirja on erinomainen. Näkisin, että tämän kirjan avulla kuka vain voi saada hyvän kuvan instituutioiden roolista ylisukupolvisessa eriarvoisuudessa.

Simo Arhippainen

Sukulaisten rooli ylisukupolvisessa liikkuvuudessa

Hannu Lehti: *The Role of Kin in Educational and Status Attainment*. Turku: University of Turku, 2020, 158 s. ISBN 978-951-29-79-7931-8

Suomi on muiden Pohjoismaiden tavoin hyvinvointivaltio, jossa sosiaalinen periytyvyys on pientä sosiaalisten etujen ja opintotukien myötä. Hannu Lehten väitöskirja kuitenkin muistuttaa meitä yhteisöllisyyden olemassaolosta tarkastelemalla sukulaisten roolia yksilön yhteiskunnalliseen asemaan sijoittumisessa. Kirjan teema herättelee toivoa siitä, että yksilöllisyys ei täysin hallitse elämänkaaren tapahtumakulkuja vielä 2020-luvullakaan. Välimeren maiden käsitys su-

kulaisista isona perheenä, joka vaikuttaa tiivistä jäseniinsä niin hyvässä kuin pahassa, voi olla osittain totta myös nykypäivän Suomessa.

Perheen merkitystä lapsen tulevaisuuteen on tarkasteltu aiemmin vanhempien yhteiskunnallisen aseman ja lapsen tulevaisuuden yhteyteen keskittyen. Myös isovanhempien sekä tätien ja setien roolia lapsen saavutuksiin on jokin verran tutkittu aiemmin. Näiden aiempien tutkimusten tulokset ovat jättäneet huomiotta vanhempien väliset erot heidän sukulaistensa merkityksissä. Lehden väitöskirja pyrkii täyttämään tämän aukon ottamalla erikseen huomioon evoluutionaariset selitykset sekä isän että äidin puolen sukulaisten merkityksestä.

Evoluutiiviset selitysmallit sukulaisten motiiveista osallistua lapsen kasvatukseen vahvistavat kirjan teoriaosuuden sosiologista viittekehystä. Teoriaosuudessa esitellään, miten sukulaisten osallistuminen lapsen kasvatukseen voidaan ymmärtää evoluutioperusteisesti. Evoluution huomioon ottaminen taustoittaa sukulaisten enemmän tai vähemmän tietoista roolia sukulaislapsen elämänkaaren alkutaipaleella ja antaa ikään kuin juuret sukupuulle. Evoluutiiviset juuret kuvastavat sitä näkymätöntä

pinnan alla olevaa osaa, jota tiukasti kulttuurisiin raameihin rajoittuva sosiologia ei pysty havaitsemaan. Lehti haluaa kaivaa nämä juuret näkyville, jotta lukija ymmärtäisi sukupuun toiminnan kokonaisvaltaisemmin.

Kirjan teoreettinen kehys perustuu sekä evoluutio- että sosiaaliteolliseen kirjallisuuteen. Teos avaa lukijalle sukulaisten roolia käyttäytymiseen liittyvien sosiaalisten mekanismien ja luonnonvalinnan myötä syntyneiden toimintamallien kautta. Lehti pyrkii purkamaan käsityksen tieteenaloista toisensa poissulkevana ja esittää, kuinka evoluutiotieteelliset selitykset tukevat sosiaalisten mekanismien ymmärrystä. Evoluutiotieteelliset selitykset perustuvat kirjassa sukulaisvalintaan, vanhempien investointiteoriaan ja isyyden biologiseen epävarmuuteen. Kirjan sosiaalisten mekanismit kuvastavat ihmistä rationaalisen toimijana. Sosiologian kirjallisuuteen perehtyneille lukijoille esitellään tuttuja käsitteitä, kuten inhimillinen sekä sosiaalinen pääoma, yhteellisen riskiaversion teoria ja modernisaatioteoria.

Palatakseen vielä sukupuuvirtaukseen lukija voi havaita, kuinka Lehti lapioi teoriaosuudessa mullat pois evoluutiotieteellisten juurien päältä ja osoittaa lukijalle niiden olemassaolon sosiaalisten mekanismi-

en taustalla. Jotta multaa lähtisi enemmän juurien päältä, Lehti käyttää lapionaan muun muassa William D. Hamiltonin (1964) sääntöä. Hamiltonin sääntö perustuu luonnonvalinnan kautta kehittyneeseen sukulaisten altruistiseen käyttäytymiseen. Säännön ajatuksena on, että mitä enemmän yksilö jakaa samoja geenejä toisten yksilöiden kanssa, sitä enemmän heidän välilleen syntyy altruistista avunantoa. Toisaalta jaetuista geeneistä eivät voi olla varmoja muut kuin lapsen äiti ja luottamuksen kautta hänen sukulaisensa. Isät eivät voi ikinä olla täysin varmoja, että huollettava lapsi on hänen geneettistä perimäänsä. Äidin puolen sukulaiset voivat olla tästä varmempia ja investoivat lapseen usein isän puolen sukulaisia enemmän. Tämä biologinen seikka on hyvä esimerkki Lehden tarpeesta kaivaa multa huolellisesti pois sukupuun juurilta, jotta lukija näkee sosiaalisten mekanismien taustalla vaikuttavia tekijöitä.

Kirjassa on neljä määrällisillä menetelmillä tehtyä tutkimusartikkelia. Artikkeleissa on tutkittu äidin, isän, isovanhempien, tätien ja setien vaikutusta lapsen sosioekonomisiin ja koulutuksellisiin saavutuksiin. Ensimmäisessä artikkelissa selvitetään, mikä vanhempien sosioekonomisista resursseista selittää lapsen sosioekonomista asemaa. Toisessa artik-

kelissa tarkastellaan sisarten vertailun avulla vanhempien työttömyyden vaikutusta lapsen kouluttautumiseen. Kolmannessa artikkelissa laajennetaan tarkastelua koskemaan myös tätien ja setien vaikutusta. Neljännessä artikkelissa selitetään lapsen toisen asteen koulutusvalintoja isovanhempien sosioekonomisilla resursseilla sekä lapsenlapsen kanssa vietetyillä elinvuosilla. Artikkeleista on tehty helppolukuinen yhteenveto heti menetelmien kuvailun jälkeiselle sivulle, josta voi lukea keskeisimmät tutkimukseen liittyvät seikat.

Väitöskirjan nimestä ei selviä, minkä maan ilmiötä tutkitaan, mutta suomalaisen perheen ja suvun tutkiminen selviää lukijalle heti johdannon ensimmäisellä sivulla. Tästä on tehty kirjaan erillinen luku, jossa esitellään suomalaista koulutus- ja sosiaaliturvajärjestelmää, mutta ei myöskään unohdeta mainita kansainvälisessä vertailussa edistyksellistä sukupuolten välistä tasa-arvoa. Näiden asioiden esittely omassa luvussaan muistuttaa lukijaa siitä, että Suomessa instituutioiden merkitys ihmisen elämäntaarelle on suurempi verrattuna liberaaliin keskieuropalaiseen tai pohjoisamerikkalaiseen järjestelmään. Luvun tarkoituksena on tietysti kuvata tutkittavan ilmiön kontekstia, mutta samalla se tuntuu laskevan niitä odotuk-

sia, joita lukijalla on sukulaisten roolia kohtaan. Evoluutiotieteellisiin selityksiin perehtymisen jälkeen tässä luvussa esitetyt sosiaalista periytyvyyttä heikentävät instituutiot tuovat lukijan takaisin luonnonvalinnoista nykypäivän Suomeen.

Kirjan artikkeleiden tutkimusmenetelmänä on käytetty monitasomallinnusta, jossa sisarukset on klusteroitu perheidensä mukaan. Tällainen mallinnus mahdollistaa jaetujen geenien ja jaetun ympäristön osuuden suuntaa antavaa arviointia. Tosin, kuten Lehti useassa eri tekstin kohdassa tuo esiin, tarkempi geneettinen tarkastelu ei ollut käytetyssä aineistossa mahdollista. Monitasomallinnus sekä muut menetelmälliset seikat tarjoavat kuitenkin mielenkiintoista luettavaa määrällisen tutkimuksen ystäville. Kvantitatiivisiin menetelmiin perustuva tutkimus argumentoi tuloksiaan parhaiten juuri oikeaoppisten menetelmiensä ansiosta. Määrällisiin menetelmiin perehtyneille muutamat lukuarvot kertovat jo enemmän kuin monta lausetta tekstiä. Laadullisten menetelmien ystävänkään ei kannata jättää tätä kirjaa kvantitatiivisuuden takia sivuun. Kirjan tekstiosuudessa on nimittäin esitelty kaikki tarvittavat tulokset, jotta sukulaisten roolin voi ymmärtää lukematta menetelmäosuutta.

Kirjan teorian rakentaminen kahden tieteenalan kirjallisuudesta on osa 2000-luvun monitieteellistä suuntausta, joka parhaimmillaan tarjoaa lukijoille laajan käsityksen tutkitusta ilmiöstä. Tieteenalojen näkemysten yhteen liittäminen vaatii kirjoittajalta usean eri tekijän ymmärtämistä ilman, että lopputuloksesta tulee pirstaleinen. Tällainen pyrkimys kokonaisvaltaiseen ilmiön lähestymiseen tuo mieleen renessanssikauden *Uomo Universalet* eli yleisnerot, kuten Leonardo da Vinci, joka hallitsi useita eri tieteen ja taiteen aloja. Mielestäni Hannu Lehti on onnistunut yhdistämään väitöskirjassaan evoluutiotieteelliset ja sosiologiset selitykset yhdeksi kokonaiseksi teokseksi, jota on miellyttävä lukea sekä monitieteellisen antinsa että selkeän rakenteensa puolesta. Suosittelen kirjaa erityisesti sukulaisten roolista kiinnostuneille, mutta myös teorioiden yhdistelemisen nykypäivän *Uomo Universaleille*.

Janne Salminen

#kulttuurirahastontuella

Suomen Kulttuurirahastolla on myös nimikkorahastoja, jotka tukevat väestötieteellistä tutkimusta ja opetusta.

Lokakuun haussa tähän tarkoitukseen on haettavana apurahoja noin 100 000 euroa.

Kuva: Aki Raak

Tutkija Simo Raittila sai vuonna 2020 apurahan mielenterveyden riskien sosio-ekonomisen jakauman ajallista muutosta käsittelevään väitöskirjatyöhön.

Kulttuurirahasto kiittää lahjoittajia ja testamentin tekijöitä, jotka ovat mahdollistaneet tuen kulttuurille ja tieteelle.

skr.fi/lokakuunhaku